

Abstrakta přednášek na XXII. valném shromáždění Učené společnosti ČR
23. května 2016 v Karolinu

Prof. PhDr. Martin Hliský, CSc.: “ Fenomén Shakespeare“

Co je to fenomén Shakespeare? Jak vznikl? Proč je Shakespeare pořád náš současník? Proč právě Shakespeare? Proč ne někdo z jeho talentovaných současníků? Na tyto a jiné s tím spojené otázky se přednáška pokusí odpovědět v kontextech anglické (a evropské) renesance, v kontextu recepce Shakespeareova díla v průběhu čtyř staletí a především v kontextu Shakespeareových děl.

Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc.: „Bedřich Smetana, choroba a tvorba“

Bedřich Smetana (1824-1884) trpěl chorobnými příznaky, o jejichž původu se po jeho smrti vedly ostré spory. Smetanova dcera Božena (Beatrix) z druhého manželství zemřela v roce 1941 ve věku 78 let ve Vídni v Psychiatrické nemocnici Am Steinhof. Její příznaky se podobaly terminálnímu stavu Bedřicha Smetany a byly tehdy diagnostikovány jako senilní mozková atrofie se sklerózou mozkových cév. To byl jeden z argumentů proti specifickému původu Smetanovy choroby. Heredita obou nálezů nicméně není dostatečně přesvědčivá, aby vyloučila syfilitický původ onemocnění Boženina otce. První varovné příznaky (pseudohalucinace) se u Smetany objevily v roce 1862. Následně se stupňoval tinitus a sluchové obtíže. R. 1874 se mu kdesi na těle objevil léčbě odolávající furunkl a na přelomu září a října zcela ohluchl. V dochovaných zprávách dominovala dg. paralýzy sluchových nervů s centrálním narušením a neuritidou. Pražský lékař mu aplikoval mj. rtuťovou mast, což naznačuje, že už tehdy se mohlo pomýšlet na syfilis jako na příčinu. Je pravda, že nejsou spolehlivá data o primární lézi (chancre). Smetanovu chorobu ke konci života charakterizovaly psychotické fenomény, paralytický rozpadlá řeč, agitovanost, zmatenost, nepozornost, aj. Měl úporný (tabický?) kašel, nestabilní chůzi, byl dezorientovaný osobou, agresivní a nesrozumitelně míchal češtinu s němčinou. V posledním roce života ztratil schopnost kontroly a sebepečce a vyžadoval permanentní supervizi. 22. dubna 1884 ho rodinný lékař odeslal do Psychiatrické nemocnice (dnes 1. LF UK Praha). 12. května 1884 trpící skladatel umírá po týdnech strádání a osobní degradace. Pitevni protokol, podepsaný mj. profesorem Jaroslavem Hlavou a doktorem Josefem Thomayerem a Benjaminem Čumpelíkem, uzavírá nález jako *leptomeningitis chronica, periencephalitis chronica, hydrocephalus internus chronicus, atrophia cerebri rubra, ependymitis granulosa ventriculí IV, pneumonia lobularis bilat. – (...), thrombosis arteriae femoralis, atrophia universalis*. „Klinické poznání“: *dementia senilis*. Smetanova dokumentace byla z Psychiatrické kliniky v Praze odcizena a příslušná stránka v záznamech o přijetí chybí. Smetanův mozek, uchovávaný zprvu v Anatomickém ústavu a posléze za II. světové války schovaný před nacisty do soukromí, byl po válce předán neurohistologovi dr. Vladimíru Haškovi, jenž byl však zatčen komunistickou tajnou policií a byla mu provedena domovní prohlídka. Při té mu byl zabaven i Smetanův mozek. To je poslední stopa po Smetanově mozku. V roce 1987 byl Bedřich Smetana exhumován a ostatky kompletně vyšetřeny. Zbytky tkání vykazaly všechny testy na syfilis pozitivní na jeden až tři křížky. Všechny známky a nálezy dohromady skládají mozaiku diagnózy progresivní paralýzy jakožto důsledku syfilitického onemocnění.

Prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc.: „Benediktini, evropská kultura a český středověk“

Když 28. ledna 814 v Cáchách zemřel císař Karel Veliký, zůstala po něm velká říše, jejíž struktura a podoba dlouhou dobu sloužila jako příklad silného státu. Sám Karel byl tak mimořádnou osobností, že zanechal v mnohých ohledech otisk ve středověké i novověké Evropě. Slovanská společenství východní části Evropy svůj mimořádný dojem z Karlovy osobnosti vyjádřila tím, že pro nejvyššího vládcu do svých jazyků přijala termín král, který byl odvozen z Karlova jména. K budování své říše dopřál Karlovi osud mimořádnou řádku let. Na trůn nastoupil v roce 768 a následujících 46 let věnoval promyšlené, ale i velmi brutální cestě k dobře zorganizovanému a sjednocenému celku, v němž snad vše prošlo reformami a budováním. To se týká nejenom politické a hospodářské stránky Karlovy říše, ale i její duchovní podoby, o níž měla pečovat církve a její instituce. Velice významné místo mezi nimi zaujímaly instituce řeholní, které v rámci karlovských reforem prošly rovněž zásadními změnami. Klášterní princip se měl v Karlově říši rozvíjet podle zásad, jež v 6. století zformuloval montecassinský opat Benedikt, ale jejichž platnost zůstávala omezena zejména na oblast severní Itálie a některé další evropské domy. Teprve na přelomu 8. a 9. století se benediktinství stalo normou pro říšské mnišství jako celek. Velké cášské synody let 816, 817 a 818/19 pořádané pod egidou reformátora Benedikta Aniánského tuto skutečnost stabilizovaly (i když aniánské reformy nebyly vždy přijímány s nadšením). Evropské mnišství mělo v té době za sebou dlouhou historii, v jejímž průběhu se vytvořila specifická kultura, která jej až dodnes charakterizuje. Ve třetím desetiletí 9. století (jako reakce na reformní diskuse) vznikl vzácný dokument - plán ideálního kláštera chovaný dodnes pod signaturou Ms 1092 v knihovně švýcarského kláštera Sankt Gallen. Jde o nejstarší evropský plán architektonického komplexu, který dokazuje, že na začátku 9. století byl téměř dokončen koncept speciální architektury, která je jedním z nejvýraznějších prvků monastické kultury. Kláštery se staly středisky christianizace společnosti a jejího náboženského života, významně se účastnily politického a hospodářského života, staly se významnými centry vzdělanosti a umění. V době, kdy se teprve rodila středověká Evropa z ducha násilí (Robert Bartlett), byly kláštery ostrovy kultury, v nichž se zachránily podstatné složky vědění zaniklého antického světa a kde se rodila vzdělanost a věda středověké Evropy.

V 10. století, když se ve střední Evropě rodily nové státy – český, polský a uherský, a když jejich společnosti činily první kroky k christianizaci, objevil se také zde benediktinský svět s kulturou, již známe ze západní Evropy. Do Čech benediktini vstoupili složitými cestami, z nichž jedna vede z Říma, druhá z bavorského Řezna a Nideraltaichu. Třetí souvisí se složitým domácím vývojem, v němž se promítají vlivy západní i východní církve a zkušenosti s velkomoravským křesťanstvím. I v Čechách raného středověku znamená tato etapa významné dotyky se společnou evropskou kulturou, v níž se prolínají vlivy antické, židovské a křesťanské.